

О.Ф.Піскова
Полтавський державний
педагогічний університет
імені В.Г.Короленка

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ключові слова: електронний підручник, відеосюжет, стоп-кадр, відеоряд, банки даних підручника, архітектура навчальної системи, відкритий і скритий контроль.

Постановка проблеми. Комп'ютерні технології (мультимедія, бази даних та ін.) дозволяють сьогодні ставити і розв'язувати завдання створення підручників нового типу -електронних підручників. Електронним підручником називається новий засіб навчання на комп'ютерному диску, що зберігає й надає аудіо-, відео-, текстову та графічну інформацію. Електронний підручник розраховано на самостійну роботу студента з комп'ютером в інтерактивному режимі, тобто за допомогою різного роду систем меню, функціональних клавіш, багато-віконного інтерфейсу студент може ознайомитися з навчальною аудіовізуальною інформацією у тій формі, послідовності, темпі і з тією глибиною, яка йому підходить. Електронний підручник з іноземної мови розраховано на «занурення» студента у світ іноземної мови. Це занурення, вивчення й осягнення іншомовної дійсності досягається завдяки використанню різноманітних видів наочності. Електронний підручник з іноземної мови змінює як характер носія та характер подачі інформації, так і способи й характер навчального впливу. Навчальний вплив здійснюється за рахунок синтезу відео, звуку, друкованого тексту і комп'ютерної графіки, всіх видів вербальної та невербальної інформації.

Аналіз останніх досліджень. Інформаційні технології останнім часом швидко входять у систему освіти. Зони суттєво вплинули на її зміст і методику

викладання. Питанням «Електронний підручник для дистанційного навчання іноземної мови» цікавляться і вітчизняні (Т.В. Кожевникова, Є.І. Дмитрієва, Н.Б. Колядіна), і зарубіжні вчені (Лана Рінз, Мануела Гонзалес та інші).

Якщо традиційний підручник іноземної мови розраховано, як правило, на «лінійне», поурочне вивчення навчального матеріалу, то електронний передбачає багатоваріантний вхід у навчальну систему, варіативну послідовність вивчення навчального матеріалу, стимулює особисту пізнавальну активність. Під комп'ютерним підручником розуміється програмне відтворення, що забезпечує можливість самостійно засвоїти навчальний курс іноземної мови або його великий розділ. У цьому його відмінність від навчального комп'ютерного курсу чи посібника. Мовленнєві ситуації забезпечуються інформаційною підтримкою на основі банків даних і інформаційно-пошукових систем, у певному сенсі виконують функцію «гіда».

Виклад основного матеріалу. За допомогою електронного підручника можуть по-новому розв'язуватися такі проблеми навчання, як індивідуалізація, мотивація та ін. В електронному підручнику індивідуалізація здійснюється не лише за рахунок різних способів представлення інформації, а й завдяки різноманітним способам індивідуального засвоєння навчального матеріалу (наприклад, подорож по країні, мова якої вивчається). Електронний підручник певним чином виступає у функції репетитора, який допомагає кожному студентові знайти свій найбільш зручний шлях вивчення іноземної мови на основі таких методів навчання, як показ ситуації, пояснення і коментування, а також організація тренування та використання навчального матеріалу в мовленні. Реалізуються принципи як засвоєння навчального матеріалу на основі контакту з моделюючим середовищем, так і оволодіння ним через навчання шляхом пояснення й тренування.

У комп'ютерному підручникові реалізуються також основні принципи проблемного навчання. Це здійснюється шляхом постановки проблемних завдань (знайти, дізнатися, зрозуміти, висловити думку та ін.), пошуку орієнтира у способах розв'язання комунікативних завдань. Перспективність

такого підходу пояснюється тим, що когнітивні методики відіграють усе більшу роль у навчанні мов. Управління навчальною діяльністю за допомогою електронного підручника реалізується в основному в напрямі від рецептивних до продуктивних умінь. Комп'ютерна програма демонструє зразки мовної поведінки носіїв мови і забезпечує їх репродукцію студентами. Продуктивні вміння найбільш адекватно реалізуються, як правило, тільки в міжособовій комунікації.

Основним навчальним матеріалом для засвоєння в електронному підручнику поряд із друкованим текстом є відеозапис і фонограма, які показують типову ситуацію спілкування. Включення відео матеріалів у підручник не можна не визнавати комунікативно важливим явищем, що дозволяє здійснити перехід від навчання мови за друкованими джерелами до навчання мови за аудіовізуальними матеріалами й реалізувати тим самим загально-дидактичний принцип навчання видам мовленнєвої діяльності (перш за все - аудіюванню та говорінню) засобом адекватної навчальної діяльності, що є особливо актуальним в умовах викладання будь-якої іноземної мови поза середовищем її носіїв. Для відеоряду на екрані комп'ютера характерні наступні особливості: крупний план, супроводження друкованого тексту, звукового ряду візуальними опорами, чітке виділення (структурування) мікродіалогів, самостійність, завершеність кожного відеосюжету, відсутність зайвих деталей повсякденності, вповільнений темп мовлення, супроводження відеоряду друкованим текстом, функціонування таких можливостей, як стоп-кадр, швидке перемотування, перегляд без звуку, прослуховування без візуального ряду тощо.

Деякі методичні завдання, що розв'язуються у ході самостійного вивчення мови, можуть бути поставлені і розв'язані тільки в електронному підручнику:

- навчання на основі аудіовізуальної інформації, забезпечення розуміння усного мовлення, що звучить у нормальному темпі, інтонаційно маркірованої шляхом демонстрації за допомогою відеоситуації спілкування;

- моделювання мовленнєвого середовища з раніше запрограмованою структурою, в якій відбувається спілкування й адаптація до неї;
- управління процесом навчання шляхом створення проблемних ситуацій за допомогою відеоряду і способів їх розв'язання;
- включення в процес спонтанного говоріння, розв'язання мовних та поведінкових завдань.

В інтерактивній комп'ютерній системі ставиться комунікативна задача і пропонуються різні способи її розв'язання, що не виключає, проте, й здійснення аналізу відповіді (хоча, як уже відмічалось, можливості комп'ютера у цьому плані є обмеженими). В системі електронного підручника поряд із тренуванням і аналізом помилок, діє наступний принцип навчання: візуально представлена комунікативна ситуація - включення в неї (за допомогою, наприклад, вибору варіантів діалогу) - досягнення результату чи ні (розуміння перевіряється, наприклад, шляхом вибору відповідної репліки, записом аудіотексту і порівнянням з еталоном, комбінування елементів діалогу відповідно до ситуації та ін.). У якості факторів, що забезпечують формування комунікативної компетенції, використовуються:

- укрупнення блоків інформації, що сприймається (представлення ситуації за допомогою відеозапису),
- багаторівневність і нолісенсорність сприйняття.

Комп'ютерні технології передбачають організацію всіх складових змісту комунікативної компетенції у специфічну форму банків даних. В електронному підручнику банки даних виступають як інформаційна основа, що забезпечує надання і засвоєння мовленнєвих ситуацій, мовленнєвих зразків, представлених за допомогою мовленнєвого відеоряду.

Ці банки даних підручника організуються у вигляді: банків даних комунікативних задач; банків мовленнєвих мінімумів, одиниць спілкування; банків даних формальних елементів мови (лексико-граматична база):

- а) друкованих текстів (монологічного чи діалогічного характеру),
- б) відео сюжетів;

в) малюнків, таблиць, схем тощо.

Кожна одиниця тієї чи іншої бази даних описується за допомогою визначеного набору ознак, характеристик, що дає можливість інформаційно-пошуковій системі переходити від однієї одиниці тієї чи іншої бази до іншої (наприклад, комунікативна задача - сфера спілкування - мовленнєвий матеріал).

Архітектура навчальної системи будується на основі: баз даних, багаторівневого доступу до них, алгоритмів презентації з використанням принципів багатовіконності, гіпертексту, організації потоків інформації і доступу до неї в будь-якій точці програми, тренувального модуля.

Тренувальна частина забезпечує виконання вправ різного характеру:

- 1) складання тексту з різних елементів;
- 2) реконструкція тексту, відтворення пропущених фрагментів;
- 3) синонімічні заміни в тексті;
- 4) перевірка розуміння змісту за допомогою завдань на множинний вибір;
- 5) заповнення анкет, карточок тощо.

Структура підручника передбачає корективний курс, обов'язки для слабких студентів, основний курс і додаток. Залежно від вибраної форми навчання (в автономному режимі, в режимі он-лайн, відеоконференції) й власного рівня оволодіння іноземною мовою студент чи то чітко слідує логіці підручника, чи діє згідно указівкам викладача, чи сам вибирає собі теми для опрацювання. При будь-якій формі навчання контрольні завдання для відкритого контролю виконуються студентом в обмежений час або в режимі он-лайн, або автономно. Поряд із відкритим у підручнику використовується скритий контроль (наприклад, завдання, спрямовані на виправлення помилок). Усі завдання перевіряються викладачем, який отримує виконані студентом контрольні завдання по e-mail або на дискеті звичайною поштою. Студент може просити викладача про додаткову консультацію по телефону.

Висновки. Отже, в електронному підручнику німецької мови представлені наступні особливості:

- 1) виділення різного роду модулів: діалоги, словник, граматичний коментарій,

фонетичний аспект та ін.;

- 2) навчання різним аспектам мови, але перш за все аудіюванню, читанню і письму. Говоріння активізується тільки на рівні репродукції (немає зворотного зв'язку);
- 3) презентація навчального матеріалу у вигляді діалогів (супроводжується відеозаписом, картинками);
- 4) гіпертекстова організація довідникового матеріалу, що дозволяє швидко переходити від одного розділу до іншого;
- 5) широке використання озвучених картинок, фотографій;
- 6) використання різноманітного роду диктантів;
- 7) включення в курси автоматичного словника з перекладом, зоровою семантизацією і вимовою слова;
- 8) функціонування тренувальних вправ (підстановка, трансформація, реконструкція, пошук відповідностей тощо);
- 9) функціонування системи пошуку інформації за ключовими словами і словосполученнями;
- 10) різноманітні ігрові завдання, кросворди та ін.

Одним із найбільших недоліків у використанні електронного підручника є недостатня комунікативна практика. Основний наголос робиться на сприйнятті, демонстрації мовної поведінки носіїв мови та репродукцію. Проте електронний підручник дає змогу краще організувати роботу студентів і забезпечує їх мінімальним комплексом усіх необхідних матеріалів.

Summary

The article deals with the problem of the use of the electronic textbook in teaching foreign languages. It is about online textbook which includes all the information and activities of the student print-based textbook but with many enhancements and interactive features including audio for every presentation of vocabulary, functional expressions, and culture note; an interactive Review and Assess section; Practice activities; Self-Test and different features which help teachers monitor student

progress and identify trouble spots.

Keywords: *electronic textbook, video plot, freeze frame, video series, textbook databanks, educational system architecture, open and latent control.*

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитриева Е.И. Технологичность как основной методический подход к созданию курсов дистанционного обучения через Internet // Иностранные языки в школе. - 1998. - № 4.
2. Николаєва С.Ю., Шерстюк О.М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов // Іноземні мови. - 2001. - №1.
3. Полат Е.С, Новые педагогические технологии. - М., 1999.
4. Современные теории и методики обучения иностранному языку/
Л.М. Федорова. - М., 2004.
5. Ротмистров Н.Д. Мультимедиа в образовании // Информатика и образование. - 1994. - №4.
6. Сердюков П.І. Технологія розробки комп'ютерних програм з іноземних мов. - К.: Ленвіт.1999.
7. Gavalis B. Computers and the EFL Class: Their Advantages and Possible Outcome. English Teaching Forum, Vol. 35, № 4, 1998. -64 с.
8. Warshauer M. Computer Learning Networks and Student Empowerment // System, № 24, 1996.